

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ KATOLICKI , ob. FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

2. Czas powstania

XIV w.; 2 poł. XVI w.; kon.
XIX w.

3. Miejscowość

BUSZYCE

4. Adres

Buszyce
49-340 Lewin Brzeski
nr działki: 206
nr ks. wiecz.: KW

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie
powiat Brzeg
gmina Lewin Brzeski

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Buchitz, Kr. Brieg

7. Przynależność administracyjna do 31.12.1998 r

województwo opolskie
gmina Lewin Brzeski

8. Właściciel i jego adres

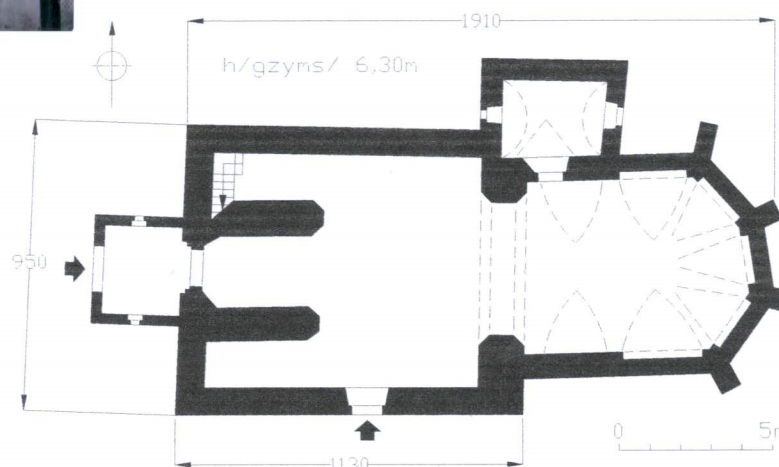
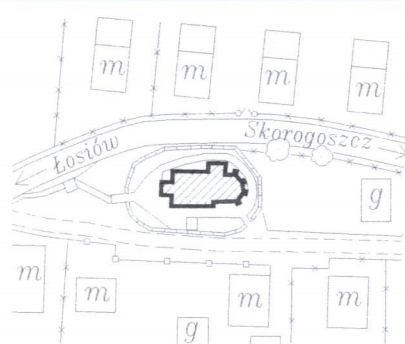
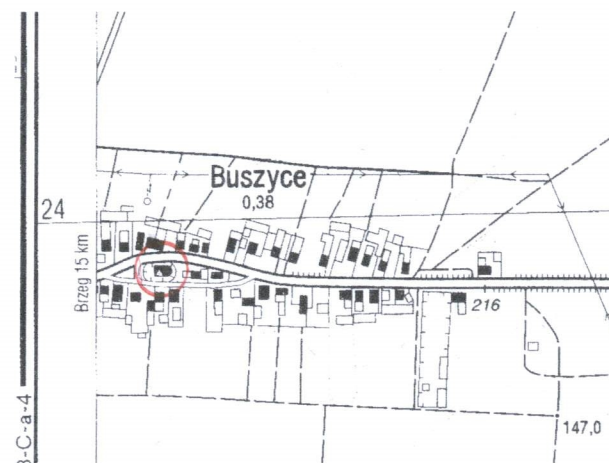
parafia rzymskokat. pw. Wniebowzięcia NMP w Lewinie Brzeskim
al. Wojska Polskiego 7
49-340 Lewin Brzeski

9. Użytkownik i jego adres

jw.

10. Rejestr zabytków

nr: 715/64 z dnia 5 marca 1964

W 1255 r. wrocławski biskup Tomasz nadaje joannitom z Łosiowa dziesięcinę z nowo założonej wsi Buhusen. W dokumencie Nicolausa v. Rauske z 1310 r. wymieniony jest jako świadek Johannes viceplebanus de Buchusen. Kościół w Buszycach bezpośrednio wymieniono po raz pierwszy w 1376 r. w dokumencie kardynała Johannesesa od św. Marka „in der sedes Bregensis”, gdzie wspomina się plebanusa ecclesie in Buchusen. Wieś do czasów sekularyzacji zakonu joannitów należała do posiadłości komturii kawalerów maltańskich w Łosiowie, a kościół w Buszycach był filią kościoła łosiowskiego.

Pierwotny kościół powstał prawdopodobnie ok. poł. XIV w. i prezentuje rzut typowy dla małych wiejskich kościołów gotyckich (czworoboczna nawa z węższym trójbocznie zamkniętym prezbiterium). Rozbudowa przeprowadzona została w kon. XVI w. Z tego okresu pochodzi wieża, zwieńczona charakterystyczną wczesnorenansową attyką z wejściem zamkniętym łukiem w ośli grzbiet oraz sklepienie zakrystii z lunetą o wyciągniętych szwach. Obecna gotycko-renesansowa budowla prezentuje cechy stylu przejściowego. Późniejszym dodatkiem jest kruchta z kon. XIX w. Obecnie świątynia pełni funkcję kościoła filialnego parafii w Lewinie Brzeskim.

SYTUACJA. Buszyce – wieś w pradolinie Odry, przy szosie przelotowej z Brzegu do Opola, na odcinku Łosiów – Skorogoszcz, oddalona o ok. 4 km na pn. od Lewina Brzeskiego – siedziby władz gminnych i parafialnych.

Kościół orientowany, usytuowany w centrum wsi, rozciągającej się po obu stronach szosy przelotowej. Budowla zajmuje większą część owalnej, wydłużonej w kierunku wsch. – zach., położonej na niewielkim wzniesieniu terenu posesji, ograniczonej od pn. asfaltową szosą przelotową a od pd. jej odgałęzieniem – szutrową drogą wiejską. Posesję grodzi tynkowany mur z główną bramą zach. i furtką od pd.-wsch. Teren wokół kościoła uporządkowany, z szerokim chodnikiem z polbruku i rabatami kwiatowymi pod murem.

MATERIAŁ. KONSTRUKCJA. TECHNIKA.

Ściany. *Ściany zewnętrzne* murowane z cegły, tynkowane obustronnie, ze skromnym otynkowanym detalem w postaci niskich przypór, gzymsów i attyki wieżowej, której krawędzie obmurowane cegłą ceramiczną. Ściany wieży od wysokości powyżej stropu korpusu od wewnątrz nie tynkowane.

Ściany wewnętrzne murowane, tynkowane; detal murowany, otynkowany (profilowanie łuku tęczowego, potężne filary wieży ze sfazowanymi od strony nawy krawędziami).

Sklepienia i stropy. Zakrystia i prezbiterium sklepienie ceramiczne, kolebką z lunetami; w prezbiterium sklepienie dwuprzęsłowe; w zakrystii pojedyncza luneta z wyciągniętymi szwami nad otworem wejściowym. W nawie strop drewniany belkowy na wzdłużnym siestrzanie, obity współcześnie listwami boazerijnymi, podobnie osłonięte drewniane stropy kruchty i drugiej kondygnacji wieży oraz przestrzeni pod emporą muzyczną.

Wieżba dachowa. Wieżba drewniana; konstrukcja jętkowo-krokwiowa na podwójnej ścianie stolcowej z zastrzałami i mieczami we wszystkich kierunkach; małe stolce wspierają dodatkowo krokwie na odcinkach stopowych; konstrukcję wzmacniają rozpory oraz rząd małych jętek górnych; połacie dachowe załamane na przypustnicach.

Pokrycie dachowe. Dachy nawy i prezbiterium kryte dachówką ceramiczną podwójnie w koronkę; w części wymienione na nowe (korpus, kruchta); na dachu zakrystii pokrycie z blachy malowanej antykorozyjnie. Zwieńczenie wieży w postaci smukłej stożkowej iglicy wymurowanej z cegły ceramicznej, otynkowanej.

Posadzki i podłogi. W przyziemiu kościoła współczesne posadzki betonowe, wykończone w nawie i kruchcie płytami i pasami lastriko szarego i różowego, w prezbiterium – nieregularnymi płytkami złomu marmurowego. Betonowa wylewana posadzka zakrystii nakryta wykładziną PCW. Na emporze podłoga drewniana deskowa, kryta zniszczoną wykładziną PCW.

Schody. *Schody wewnętrzne.* Schody wiodące na emporę muzyczną wymurowane z cegły przy pn. odcinku zach. ściany korpusu – dwubiegowe łamane ze spocznikiem, ograniczone niskim murkiem, podnóżki wyłożone deskami. Schody na strych drewniane jednobiegowe na pochylni, z jednostronnie zamontowaną poręczą na słupkach; podobne schody, bez pochylni, prowadzą na kolejne kondygnacje wieży.

<p>14. Kubatura</p> <p>1110 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>135 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kościół katolicki</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kościół katolicki filialny</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ l. 50-te XX w. — ⇒ l. 70-80-te XX w. — wymiana posadzek; naprawa stropów (nawa, kruchta), obicie stropów i drzwi listwami boazeryjnymi, wymiana empory muzycznej, obicie jej listwami; ⇒ 2005 r — częściowa wymiana pokrycia dachowego (korpus, kruchta); prace elewacyjne: naprawa tynków zewnętrznych, wymalowania zewnętrzne i wewnętrzne; ⇒ 2006 r — uporządkowanie otoczenia kościoła: naprawa muru otaczającego posesję, ułożenie chodnika z polbruku <p><u>Dokumentacja techniczna:</u></p> <p>Buszyce – województwo opolskie. Inwentaryzacja kościoła parafialnego., sygn. 1283, opr. H.Golasz i E. Głąb, Inst. Hist. Arch. Polit. Wr., b.d. [przed 1985 ?], zawiera: rys. tech. 1:50: elew. pd., elew. wsch., rzut przyziemia, rzut na wysokości sklepień, elew. zach., przekrój poprzeczny, przekrój podłużny</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Kościół w formie z okresu rozbudowy renesansowej w koń. XVI w. z uzupełnieniem w postaci kruchty zach. z koń. XIX w. Wnętrze zmodernizowane (posadzki, stropy, empora muzyczna); wyposażenie w większości współczesne.</p> <p>Stan techniczny budowli dobry. Pokrycie dachowe w części wymienione (korpus, kruchta), nad prezbiterium i zakrystią stare, zniszczone. Znaczne zawilgocenie dolnych partii ścian (wykwity wilgoci do wysokości 80 cm). Zły stan tynków zewnętrznych wieży. Zerwana rura spustowa przy elewacji pd. nawy.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ dokończenie remontu dachów – wymiana i ujednolicenie pokrycia dachowego prezbiterium i zakrystii; ⇒ założenie rury spustowej przy elewacji pd. nawy; ⇒ osuszenie ścian: podjęcie działań na podstawie ekspertyzy badającej przyczyny zawilgocenia murów kościelnych i wskazującej sposoby ich osuszenia; 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- archiwum WUOZ w Opolu, zbiór ikonograficzny: zdjęcia kościoła 1956, aut. Nagietowicz; zdjęcia polichromii, aut. D. Węgrzyniak;

24. Uwagi różne.

25. Opracował

tekst PDZ ALMA Jacek Sawiński 28.04.2006

plany i rysunki PDZ ALMA Jacek Sawiński 28.04.2006

zdjęcia PDZ ALMA Jacek Sawiński 28.04.2006

miejsce przechowywania negatywów: archiwum autora

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego

22. Bibliografia

- F.B. ZIMMERMANN, Beiträge zur Beschreibung v. Schlesien., Brieg 1783, Bd. I, S. 94
H. NEULING, Schlesiens ältere Kirchen und kirchliche Stiftungen., Breslau 1884, S. 16
H. LUTSCH, Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien., Bd. II, Breslau 1889, S. 344
H. NEULING, Schlesiens Kirchorte und ihre kirchliche Stiftungen., Breslau 1902, S. 38
Katalog Zabytków Sztuki w Polsce., T. VII: Województwo Opolskie, z. 1: Powiat Brzeski, Warszawa 1961, str. 33-34
Zabytki sztuki w Polce. Śląsk., Warszawa 2006., str.170

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

- Katalog Zabytków.. ., — fot. 28 (widok od pn.-wsch.);
- zbiór ikonograficzny archiwum WUOZ w Opolu: zdjęcia kościoła – frag. z wieżą od pd.-zach., (2 szt.), 1956, Nagietowicz; zdjęcia we wnętrzu – odkrywki polichromii w zakrystii i prezbiterium, D. Węgrzyniak;

27. Załączniki

- * wkładka nr 1: cd. opisu; spis materiału zdjęciowego;
- * wkładka nr 2: zdjęcia;
- * wkładka nr 3: zdjęcia;
- * wkładka nr 4: zdjęcia ;
- * wkładka nr 5: zdjęcia ;

1. Miejscowość

BUSZYCE

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd. opisu; spis fotografii

Otworki. *Otworki okienne* smukłe, prostokątne, z zamknięciami ostrołukowymi, o rozmiarach i proporcjach ujednoliconych w poszczególnych częściach budowli (w nawie nieco wyższe). Pn. ściana nawy pierwotnie pozbawiona otworów okiennych, obecnie z pojedynczym wtórnym niewielkim otworem umieszczonym we wsch. części ściany; otwór kwadratowy, rozglifiony, z odcinkowym zamknięciem wnek okiennych od wewnątrz i z zewnątrz. Otworki nawy szeroko rozglifione obustronnie, otworki prezbiterium rozglifione na zewnątrz, od wewnątrz umieszczone w ostrołukowych wnękach artykułujących wewnątrz prezbiterium. Okna nawy i prezbiterium współczesne metalowe, stałe. Wieża z małymi szczelinowymi otworami okiennymi na osi środkowej elewacji frontowej; otworki szeroko rozglifione do wnętrza wieży, z odcinkowymi zamknięciami wnek okiennych i uskokowo ukształtowanych podokiennikach; okna drewniane krosnowe, z pojedynczymi szczeblinami, zamykane na obartle. Ostatnia kondygnacja wieży z większymi otworami we wszystkich elewacjach; kształt prostokątów zamkniętych odcinkowo, ujętych w obramienie z pojedynczym uskokiem; otworki przesłonięte drewnianymi dwuskrzydłowymi żaluzjami. W kruchcie małe witrażowe prostokątne okienka na osiach środkowych elewacji bocznych, identyczny otwór z drewnianym oknem krosnowym w ścianie zach. zakrystii. Głównym źródłem światła w zakrystii jest otwór elewacji wsch. – większy, prostokątny, z jednoskrzydłowym drewnianym oknem krosnowym, zabezpieczony zewnętrzną prostą kratą.

Otworki drzwiowe zewnętrzne. Otwór wejścia głównego usytuowany w przyziemi wieży, na osi środkowej elewacji zach.; kształt prostokąta zamkniętego ostrołukiem; drzwi w kształcie otworu, dwuskrzydłowe, drewniane, w konstrukcji ramowo-płycinowej, współczesne. Boczne wejście w elewacji pd., nieco przesunięte ku wsch. względem osi środkowej; niewielki prostokątny otwór, szeroko rozglifiony do wnętrza, zamknięty jest łukiem odcinkowym; jednoskrzydłowe drzwi zbite z desek, od wewnątrz opierzone zostały współcześnie listwami boazeryjnymi.

Otworki drzwiowe wewnętrzne. Prezbiterium otwiera się do nawy arkadą tęczową zamkniętą ostrołukiem z obustronnym podwójnym uskokiem. Przejście między kruchtą i nawą – prostokątny otwór zamknięty łukiem odcinkowym, przesłonięty dwuskrzydłową współczesną kratą; prawdopodobny, pierwotny kształt zamknięcia otworu zdradza zachowane dwuoskokowe obramienie za-

mknięte łukiem w osi grzbiet. Drzwi do zakrystii w małym otworze prostokątnym o nieznacznie odcinkowym zamknięciu, umieszczonym w rozglifionej do wnętrza zakrystii wnęce; drzwi jednoskrzydłowe, zbite z desek, obite obustronnie współczesnymi listwami boazeryjnymi. W ścianach bocznych wieży, na wysokości chóru muzycznego otworki wejściowe do bocznych części nawy – smukłe przejścia o zamknięciach odcinkowych, w otwór pd. wstawione współczesne typowe, jednoskrzydłowe drzwi płytowe. Przejście ze strychu na wieżę – prostokątny, zamknięty odcinkowo otwór z jednoskrzydłowymi drzwiami zbitymi z desek na listwach.

RZUT. Budowla o osi podłużnej wsch.–zach., orientowana. Kościół po licznych przebudowach, o czym świadczy nieregularny rzut. Nawa w kształcie nieregularnego czworoboku, o proporcjach zbliżonych do kwadratu, połączona ze wsch., kwadratowym prezbiterium, zamkniętym trzema ścianami ośmioboku. Oś podłużna prezbiterium nieco załamana względem osi korpusu, ściany lekko zukosowane. Od pn. przylega do prezbiterium nieregularna czworoboczna zakrystia, nieznacznie wydłużona w osi wsch.–zach. W korpus wbudowana zach. kwadratowa wieża środkowa, otwarta od wsch. ku wnętrzu kościoła. Najmłodszym elementem świątyni jest osiowa kruchta główna w kształcie czworoboku, wydłużonego nieco wzdłuż osi pn. – pd.

BRYŁA. Zwarty korpus kościoła połączony od wsch. z węższym prezbiterium, zamkniętym trzema bokami ośmioboku. Obie części kościoła nakryte wysokimi dachami siodłowymi, dach prezbiterium niższy, przechodzi nad zamknięciem w wielopołaciowy. Od pn. do prezbiterium dobudowana, zachodząca częściowo na narożnik nawy niska zakrystia, nakryta dachem pulpituowym. Na osi środkowej fasady późniejsza kruchta, którą nakrywa dwuspadowy daszek o kalenicy odpowiadającej kalenicom nawy i prezbiterium. W korpus kościoła wbudowana środkowa kwadratowa wieża, wyrastająca dwiema kondygnacjami ponad dach korpusu. Wieżę wieńczy attyka grzebieniowa z elementami zamkniętymi ćwierćkolistie i trójkątnie, ułożonymi alternacyjnie i większymi obeliskowymi sterczynami na narożach. Attyka ujmuje centralną murowaną stożkową iglicę, zakończoną krzyżem. Ściany prezbiterium oskarpowane na narożach apsydy niskimi przyporami z pojedynczymi uskokami, sięgającymi połowy wysokości ścian. Ściany nawy obmurowane cokołem z obdaszkiem.

ELEWACJE. *Elewacja zach. – fasada* – elewacja jednoosiowa, gładko tynkowana o symetrycznej dośrodkowej kompozycji, zamknięta trójkątnym, niewyodrębnionym szczytem, przerwany przez wyrastające z korpusu dwie kondygnacje wieży; oś środkowa akcentowana w przyziemiu kruchłą wejścia głównego, ujmującą ostrołukowo zamknięty otwór wejściowy a w wyższych kondygnacjach korpusu i dolnej kondygnacji wieży ujednoliconymi małymi otworami okiennymi; górna kondygnacja wieży z większym otworem w uskokowym obramieniu, zamkniętym odcinkowo; kondygnacje wieżowe rozdzielone gzymsem kordonowym, górna – o nieco mniejszym obwodzie; wieżę wieńczy wczesnorennesansowa attyka ze ślepą ścianą cokołową, nad którą grzebień w formie alternacyjnie ułożonych elementów zamkniętych ćwierćkoliście i trójkątnych, z wyższymi sterczynami narożnymi; attyka otacza smukłą stożkową iglicę wieżową.

Elewacja pn. – elewacje gładko tynkowane, w nawie i prezbiterium jednakowej wysokości, zamknięte profilowanym gzymsem wieńczącym; elewacja nawy na występującym cokole z ceramicznym obdaszkiem, jednoosiowa, z asymetrycznie umieszczonym wsch. kwadratowym okienkiem w odcinkowo zamkniętej, rozglifionej wnęcie; nad zach. częścią nawy wznoszą się dwie kondygnacje, wbudowanej w korpus wieży; elewacja wieży rozczłonkowana gzymsem kordonowym, w dolnej kondygnacji ślepa, w górnej – z zamkniętym odcinkowo otworem okiennym w uskokowym obramieniu; wieża zwieńczona attyką, jak w elewacji frontowej; elewacja prezbiterium w znacznej części przesłonięta przybudówką niskiej kruchty, zachodzącej nieznacznie na narożnik nawy; ściany kruchty i prezbiterium ślepe; na narożniku prezbiterium i apsydy prezbiterialnej niska przypora z jednym uskokiem.

Elewacja pd. – elewacje nawy i prezbiterium jednej wysokości, gładko tynkowane, zwieńczone profilowanym gzymsem; elewacja nawy na występującym cokole z ceramicznym obdaszkiem, dwukondygnacyjna, z dwiema osiami okiennymi i umieszczonym niesymetrycznie między nimi otworem wejścia bocznego; elewacja prezbiterium jednoosiowa, z narożną dwustopniową przyporą, oddzielającą apsydę prezbiterialną; otwory okienne nawy i prezbiterium podobne – zamknięte ostrołukowo, rozglifione, w nawie nieco większe; elewacja wieży ponad zach. części korpusu analogiczna do elewacji pn.

Elewacja wsch. – zdominowana elewacją apsydy prezbiterialnej; apsyda trójboczna, dwuosiowa, ze ślepą ścianą frontową, rozczłonkowana narożnymi niskimi, dwustopniowymi przyporami; wieńczy ją profilowanym gzymsem; w bocznych ścianach ostrołukowe rozglifione okna, analogiczne do okna pd. prezbiterium; za apsydą widoczne fragmenty ślepej ściany nawy, zamkniętej niewyodrębnionym trójkątnym szczytem; od pn. przylega do prezbiterium jednoosiowa zakrystia ze środkowym prostokątnym okienkiem i przesuniętym wzglę-

dem niego ku ścianie otworem strychowym, umieszczonym w półszczycie zamykającym ścianę.

WNĘTRZE. Kościół jednonawowy, z węższym prezbiterium, zamkniętym trzema bokami ośmioboku. Nawa połączona z prezbiterium ostrołukowo zamkniętą tęczą. W nawie strop, prezbiterium sklepione, ze ścianami apsydy rozczłonkowanymi zamkniętymi ostrołukowo wnękami; we wnękach ścian bocznych ostrołukowe okna. Na osi środkowej nawy, od zach., wbudowano wieżę. Wieża otwiera się do wnętrza nawy wysoką arkadą ostrołukową, podzieloną w połowie wysokości opartą na jej ścianach emporą muzyczną. Od pn. do prezbiterium przylega sklepiona zakrystia. Na osi środkowej fasady dobudowano wtórnie niewielką kruchtę.

WYPOSAŻENIE. Zachowane nieliczne elementy starszego wyposażenia: na ścianach wnętrza, przykryte obecnie tynkiem, średniowieczne (?) fragmenty malowideł; ołtarz główny barokowy, z ok. 1700 r, przekształcony, z obrazem Trójcy Św.; obrazy: MB Bolesna z przeł. XVIII i XIX w., Chrystus Bolesniwy, XIX w.; krucyfiks XVIII/XIX w.

INSTALACJE: elektryczna i odgromowa.

SPIS FOTOGRAFII

1. Widok kościoła od pn.
2. Widok kościoła od wsch.
3. Widok kościoła od pd.-wsch.
4. Elewacja zach.
5. Elewacja pd. nawy.
6. Elewacja pd. prezbiterium.
7. Fragment prezbiterium, widok od pn.
8. Fragment elewacji pn., widok od zach.
9. Kruchta zach.
10. Wejście pd.
11. Górna kondygnacja wieży.
12. Widok wnętrza w kierunku prezbiterium.
13. Wnętrze – widok w kierunku empory muzycznej.
14. Ściana pd. nawy.
15. Sklepienie prezbiterium.
16. Luneta nad wejściem do zakrystii.
17. Przejście między kruchłą i nawą.
18. Wejście do zakrystii.
19. Boczna ściana wieży z emporą muzyczną.
20. Schody na emporę muzyczną.
21. Przejścia do bocznych części nawy na wysokości empory muzycznej.
22. Wnętrze wieży.
23. Wnętrze iglicy wieńczącej wieżę.
24. Fragment więzby dachowej.
25. Fragment więzby dachowej.

1. Miejscowość

BUSZYCE

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

2.

3.

4.

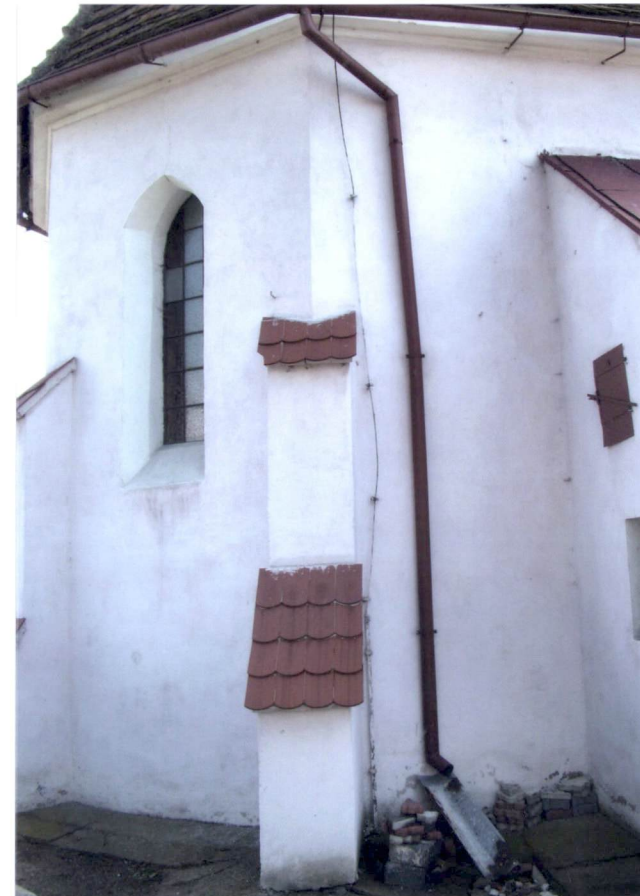
5.

6.

7.

8.

9.

1. Miejscowość

BUSZYCE

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

1. Miejscowość

BUSZYCE

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

1. Miejscowość

BUSZYCE

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ FILIALNY pw. TRÓJCY ŚW.

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

24.

25.

